

Constant Effort Sites 1995-96

■ *Het Meetnet Reproductie is bedoeld om informatie te verzamelen over broedsucces en overleving van broedvogels en aldus een bijdrage te leveren aan het verklaren van aantalsveranderingen van deze soorten. Het bestaat uit de onderdelen Nestkaartproject (om het broedsucces per nest te bepalen) en Constant Effort Sites (CES; om overleving en aandeel juveniele vogels vast te stellen). Het CES is opgezet door het Nederlands Instituut voor Oecologisch Onderzoek en SOVON in samenwerking met het CBS. Over de eerste jaren CES is gerapporteerd in Op het Vinkentouw, tijdschrift van de Nederlandse Ringcentrale. Hieronder een uitsnede.*

Hoe werkt het CES

Bij het CES-project worden van half april tot begin augustus op vaste locaties vogels gevangen en geringd; er wordt gestreefd naar één ochtend vangen per tien dagen. Dit levert allerlei informatie op.

Het aantal adulte vogels dat gevangen wordt is een maat voor de broedvogelbevolking en kan vergeleken worden met de broedvogelprojecten van SOVON. Aan de hand van de aantallen juveniele vogels en hun aandeel binnen de totale vangst kan een indruk worden verkregen van het broedsucces. Voor soorten die in het nestkaartenproject slecht vertegenwoordigd zijn, zoals veel moerasvogels, levert het CES belangrijke aanvullende informatie op. Met behulp van terugvangsten van in eerdere jaren geringde vogels kan de overleving worden berekend. Informatie over o.a. de conditie van gevangen vogels kan worden verkregen via het vastleggen van een aantal biometrische gegevens.

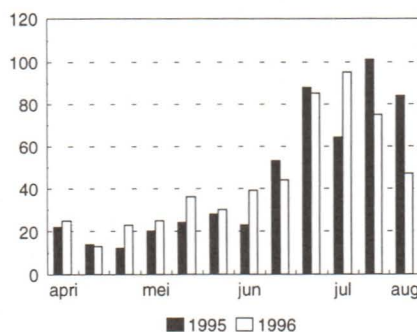
De eerste jaren

Het Nederlandse CES leunt zwaar op het voorbeeld van de Britten, die al een jaar of vijftien een uitgebreid programma hebben lopen dat zijn sporen inmiddels ruimschoots verdient heeft.

In Nederland is de haalbaarheid van het CES in 1994 op 12 locaties getest; enkele ringers of ringgroepen werkten overigens al eerder op CES-achtige wijze. De resultaten waren dermate veelbelovend dat het project na het proefjaar is voortgezet, waarbij het aantal locaties is toegenomen tot 16 in 1995 en 31 in 1996. Ze liggen voornamelijk in duingebieden, moerassen met struweel en in bos. Om het ringwerk te standaardiseren is in 1996 een handleiding uitgebracht.

Aantallen

De aantallen gevangen vogels wisselen sterk, zowel per locatie als per jaar. Ook binnen het seizoen is er een opvallend verloop in de aantallen. Dit wordt gedemonstreerd in figuur 1, waarin het gemiddeld aantal geringde vogels is uitgezet in zes natte gebieden waar in 1995 en 1996 gedurende vrijwel alle perioden gevangen is. De

Figuur 1. Gemiddeld aantal geringde vogels in 1995 en 1996 in zes natte gebieden.

aantallen zijn er eind juli vijfmaal zo hoog als in april en mei, een gevolg van een sterke stijging van het aantal vogels door uitgevlogen jongen. In andere habitats is een min of meer vergelijkbaar patroon vastgesteld, al zijn er ook opvallende verschillen. Zo zijn de aantallen vogels die in bos gevangen worden aanzienlijk lager dan in

natte gebieden en lijkt de piek er vroeger te vallen, eind juni. De gegevens uit bosgebieden stammen echter voornamelijk uit 1996, zodat het afwachten is in hoeverre dit maatgevend is.

Aantalsveranderingen

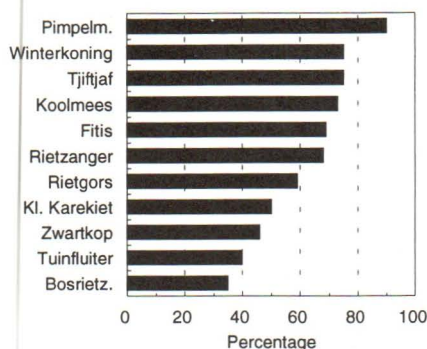
De zeven meest gevangen soorten zijn opgenomen in tabel 1, waarin de aantallen in 1996 vergeleken worden met die van een jaar eerder. De aantallen hebben alleen betrekking op locaties waar in beide jaren geringd is.

Bij de meeste van deze soorten zijn in 1996 meer adulte vogels gevangen dan in 1995. Het aantal juveniele vogels is echter bij Kleine Karekiet, Rietzanger, Bosrietzanger en Tuinfluiter fors lager dan in 1995. Dit suggereert een slecht broedseizoen voor deze soorten. Of dit veroorzaakt is door het mislukken van veel nesten of overmatige sterfte onder uitgevlogen jonge vogels, valt op dit moment nog niet te zeggen. Het analyseren van de binnengekomen nestkaarten kan wat dit betreft misschien uitsluitsel brengen.

Overigens was de situatie in Engeland nog veel beroerder dan bij ons. Daar werd 1996 gekarakteriseerd als *the poorest breeding season on record*. Bij letterlijk alle soorten die in het CES in voor analyse geschikte aantallen worden gevangen, werd een afname van het aantal juveniele vogels genoteerd. De sterkste afname, meer dan 40%, vond plaats bij Wintertkoning, Heggemus, Grasmus, Zwartkop, Staartmees, Putter en Barmsijs. Het aandeel juveniele vogels bij Heggemus en Staartmees was in geen vijftien jaar zo laag geweest. Hoewel excessieve wintersterfte bij enkele soorten zal hebben meegespeeld, wordt het beroerde resultaat door de Britten voornamelijk toegeschreven aan het koude voor-

Tabel 1. Aantal gevangen vogels van zeven soorten in CES-gebieden waar in 1995 en 1996 gedurende het hele seizoen geringd is.

	adulte vogels			jonge vogels		
	1995	1996	%verschil	1995	1996	%verschil
Rietzanger	61	114	+87	307	246	-20
Kleine Karekiet	613	693	+13	1177	706	-40
Bosrietzanger	86	88	+2	136	47	-65
Tuinfluiter	113	97	-14	100	66	-34
Zwartkop	66	75	+14	66	64	-3
Tijftjaf	92	91	-1	254	266	+4
Fitis	269	315	+17	597	689	+15

Figuur 2. Aandeel juveniele vogels in de ringvangsten in 1996 in CES-gebieden.

jaar, met de daarbij behorende traag op gang komende vegetatiegroei en voedseltekorten.

Zo dramatisch was het in Nederland dus niet, al was het aandeel jonge vogels bij een aantal soorten bedenkkelijk laag. Bij Zwartkop, Tuinfluiter, Bosrietzanger en Kleine Karekiet bestond nog niet de helft van het aantal gevangen vogels uit jonge beesten (figuur 2), terwijl 60-75% normaal is, afgaande op de Britse resultaten in eerdere jaren.

Op dit moment is het CES-seizoen 1997 in volle gang. De eerste berichten klinken wat gunstiger dan in 1996. Zullen de gelederen van de pechvogels van vorig jaar ditmaal met een fors contingent jonge vogels worden aangevuld? Over enkele maanden zullen we het weten.

Ringers of ringgroepen die belangstelling hebben om met een CES te beginnen kunnen contact opnemen met ondergetekende.

Frank Majoor

het Vogeljaar

Het tijdschrift 'Het Vogeljaar' verschijnt zes maal per jaar en houdt haar lezers al ruim 40 jaar op de hoogte van de laatste ontwikkelingen op het gebied van vogelstudie en vogelbescherming.

'Het Vogeljaar' wordt als het meest informatieve vogeltijdschrift in de Benelux beschouwd.

Omdat het geen commercieel blad is kan de abonnementsprijs uiterst laag worden gehouden.

Door overmaking van f 25,- op postbanknummer **964 472** ten name van 'Het Vogeljaar', Boterbloemstraat 20, 5321 RR Helden (073 - 5991967), onder vermelding **'nieuwe abonnee'** ontvangt u als welkomstgeschenk onze nieuwe veertiendaagse Vogelkalender, waarvan u na gebruik een vogelboekje overhoudt.

Nestzoekers geregistreerd

Met ingang van het broedseizoen 1997 moet iedere medewerker van het Nestkaartenproject een registratiebewijs in het veld bij zich dragen. Bij controle door de AID moet u dit bewijs kunnen tonen.

Het systeem is opgezet in overleg met Vogelbescherming Nederland, het Ministerie van LNV en de AID om de bonafide medewerkers aan het Nestkaartenproject te kunnen onderscheiden van lieden met wellicht minder goede bedoelingen. Medewerkers die in 1996 daadwerkelijk nestkaarten hebben ingestuurd kregen het registratieformulier reeds toegestuurd. De personen die (nog) geen gegevens van 1996 hebben ingestuurd moeten het registratieformulier bij SOVON aanvragen. Daarbij dient te worden aangegeven welke soorten/soortgroepen worden onderzocht. Indien u niet geregistreerd staat als medewerker van het Nestkaartenproject, kan SOVON niet borg staan voor uw werkzaamheden in het veld.

Los hiervan is het altijd van belang dat u toestemming heeft van de terreineigenaar. Hier moet u zelf voor zorgen! Er is bovendien een kleine kans dat de nesten (met name van roofvogels) in een bepaald gebied al gecontroleerd worden. Ga na of dit al het geval is, daardoor kan dubbel werk worden voorkomen en worden de nesten niet vaker dan noodzakelijk bezocht.

Nieuwe Inventarisatierapporten

- KWINT K. 1996. De broedvogels van het relatienotagebied Arkemheen. SOVON-inventarisatierapport 96/09. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- VAN MANEN W. 1997. De broedvogels van Arkemheen in 1996. SOVON-inventarisatierapport 97/02. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- VOGEL R.L. & KLEMMANN M.C.M. 1997. De broedvogels van de Maashorst in 1996. SOVON-inventarisatierapport 97/04. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

De inventarisatierapporten zijn te verkrijgen door overmaking van f18,50 (incl.) op giro 2905988 of Rabo 10.51.17.056 t.n.v. SOVON, Beek-Ubbergen onder vermelding van het gewenste rapport.

Succesvolle samenwerking in het Maashorstgebied

In De Maashorst in Noordoost-Brabant is enige jaren geleden in het kader van compensatiemaatregelen veel agrarisch gebied overgedragen aan de natuurbescherming. Staatsbosbeheer, de gelukkige nieuwe eigenaar, stroopte direct de mouwen op en begon met grootschalige begrazing ten einde het gebied te versralen. Om te kijken hoe het gebied zich ontwikkelt is in 1996 een broedvogelinventarisatie in het 1800 grote gebied uitgevoerd. Om deze flinke klus te klaren sloegen de Vogelwacht Uden e.o., Staatsbosbeheer en SOVON de handen ineen. De vogelwerkgroep Uden voerde een groot deel van het veldwerk uit, waarbij Staatsbosbeheer ondersteuning verleende. Bij SOVON - dat ook een deel van het veldwerk uitvoerde - werden de gegevens geïnterpreteerd, waarbij gebruik werd gemaakt van het samen met Staatsbosbeheer ontwikkelde "Avifauna Evaluatie en Informatiesysteem". Staatsbosbeheer gaat met de gegevens aan de slag.

Een vergelijking met een in 1990 uitgevoerde kartering leerde dat er zich de afgelopen jaren al spectaculaire ontwikkelingen in de Maashorst hebben afgespeeld! In de begrazingsgebieden (meest voormalige maïsakkers, nu schrale graslanden met ruigtekruiden) vestigden zich Kwartel, Roodborsttapuiten, Boom- en Veldleeuweriken en namen Patrijs en Groene Specht in aantal toe. Op doortrek werden Grauwe Klauwier en gesignaleerd. De Wulp hield toch meer van maïsakkers en poetste de plaat.

Een goed voorbeeld van waartoe samenwerking tussen een vogelwerkgroep, een terreinbeherende instantie en SOVON kan leiden. Met de beschikbare menskracht is het mogelijk om al snel de effecten van het beheer te meten en waar mogelijk bij te stellen. Wat SOVON betreft verdient dit goede voorbeeld navolging!

Voor de bestelling van dit rapport, zie de box hierboven.